

sunuş / presentation

Çoklu Krizler Çağında Siyasal Öznellik ve Siyasal Strateji – Özel Dosya

Mike Davis, ölümünden önceki son yazılarından birinde, Antonio Gramsci'nin ünlü "mara-zi semptomlar" ifadesi hakkında şunu dile getirmişti: "Herkes fetret dönemi hakkında Gramsci'den alıntı yapıyor, ancak bu yeni bir şeyin doğacağını veya doğabileceğini varsayıyor. Ben bu konuda şüpheliyim. Bence bunun yerine teşhis koymamız gereken şey bir yönetici sınıf beyin tümörü: ortak çıkarları tanımlamanın ve büyük ölçekli stratejilerin formüle edilmesinin temeli olarak herhangi bir tutarlı küresel değişim anlayışını elde etmede giderek artan bir yetersizlik."¹ Davis'in bu teşhisi Biden'in yeni bir Franklin D. Roosevelt olamaması ve Yeşil Yeni Düzen (*Green New Deal*) programını kararlı ve cesurca uygulayamaması ile sınırlandırılmaz. Türkiye'de Altılı Masa'nın seçimlerde yaşadığı fiyaskonun semptomları belki de bu geniş muhalefet ittifakının daha seçimler öncesinde 2000'ler neoliberalizminin nostaljisinden kendini kurtaramamış olmasında kendisini göstermişti.

Öyleyse, bu yönetici sınıfın beyin tümörü, siyasal elitlerin miyopisi göz önüne alındığında, yönetilenler tarafından nasıl karşılanabilir? *Eğitim Bilim Toplum* dergisinin bu sayısında Siyasal Öznellik ve Siyasal Strateji özel dosyası bu soruyu doğrudan yanıtlamaya çalışmasa da bu büyük sorunun farklı boyutlarını sorunsallaştıran yazılardan oluşuyor. Her biri farklı perspektifler üzerinden makro, mezo ve mikro düzeylerde konuya yaklaşan yazıların, siyasetin aritmetik hesaplarına indirgenmediği bir dönemde, siyasal özneliğin ve siyasal stratejinin yeniden toplum kuramı çalışmalarının odağına yerleşmesine katkıda sunacağını umut ediyoruz.

28

Makro düzeyde, ilk olarak, Gönenç Hacaloğlu'nun sosyalist stratejinin insan hakları mücadelesi ile angajmanının nasıl gerçekleşebileceğine yönelik yaptığı siyasal teori tartışması ile dosyanın açılışı yapılıyor. Hacaloğlu'na göre, insan hakları her ne kadar neoliberal dönemde siyasal liberalizmin ve ABD öncülüğündeki tek-tarafılığın önemli bir söylemsel-ideolojik bileşeni konumuna geldiyse de, Marx'ın erken dönem insan türünün toplumsal özgürleşmesi perspektifiyle ele alındığında, sosyalist strateji için hala kayda değer bir mücadele alanı olarak karşımızda duruyor. Yazar, insan hakları mücadelesinin Küresel Kuzey ve Küresel Güney arasındaki bağımlılık ve tâbiyet ilişkilerinden, aynı şekilde kapitalist toplumlardaki sınıf ilişkilerinin belirleyiciliğinden bağımsız ele alınamayacağına ilişkin güçlü bir argüman sunuyor.

İkinci olarak, Hispanik dünyanın iki ülkesinde (İspanya ve Arjantin) yaşanan sol popülizm ve birleşik işçi sınıfı siyaseti deneyimleri arasındaki gerilime ilişkin, Atakan Çiftçi ve Sena Aydın Bergfalk imzalı makale yine makro düzeyde bir sorgulama yapıyor. Çiftçi ve Aydın Bergfalk'a göre, İspanya'daki Podemos deneyimi sol popülist stratejinin açmazlarını orta koyuyor ve işçi sınıfını merkezinden çıkarmış bir geniş sol ittifak siyasetinin gerileme eğilimine girmesinin güçlü bir olasılık olduğunu gösteriyor; buna karşılık Arjantin'deki FIT-U'nun birleşik bir işçi sınıfı siyasetine dayalı stratejisi, her ne kadar Podemos veya Syriza gibi iktidara gelecek atılımı kaydedememiş olsa da, kararlı ve giderek büyüyen etkisiyle, işçi sınıfının yirmi birinci yüzyılda halen anlamlı bir siyasal dönüşümü gerçekleştirebilecek en önemli aktör olduğunun altını çiziyor.

Mezo düzeyde, kolektif eylem ve toplumsal hareketler bağlamında iki yazıyla devam ediyor özel dosya. Bunların ilki, İlkan Öz imzalı Türkiye'deki platform ekonomisi işçilerinin kolektif

sunuş / presentation

eylem deneyimleri üzerinde duran makale. Öz'ün saha çalışmasına ve kolektif eylem literatürüne dayanarak yazdığı makale 2022 başlarında yaşadığımız Trendyol ve Yemeksepeti işçilerinin grevlerine ve mobilizasyonlarına odaklanıyor ve bu mobilizasyonların ardında işçilerin nasıl eyleme dahil olma motivasyonu bulabildiklerini (ve pek çok işçinin de neden bu motivasyonu bulamadığını), bunun değişen işçi sınıfı kompozisyonu bağlamında yirmi birinci yüzyılda işçi sınıfının ekonomik hakları bağlamındaki kolektif eylem kapasitesi açısından ne ifade ettiğini, burada karşımıza çıkabilecek potansiyelleri ve sınırlılıkları tartışıyor.

Mezo düzeydeki ikinci makale Ezgi Öziş imzasını taşıyor ve Türkiye'deki feminist hareketin toplumsal gücüne odaklanıyor. Öziş, dünya ve Türkiye solundaki siyasal strateji tartışmalarından hareketle, feminist hareketin toplumsal gücünün yukarıdan-aşağı alınmış bir cumhurbaşkanlığı kararıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çıkması karşısında teste tâbi tutulduğunu öne sürüyor ve daha en başından İstanbul Sözleşmesi'ne devletin taraf olmasında elit siyasetinin feminist hareketin kendi öz toplumsal gücünden daha belirleyici bir rol oynadığını öne sürüyor. Bu durum, Öziş'e göre, feminist hareketin kimi temel taleplerinin elit siyasetinin dengeleri karşısında güvencesiz hale gelmesine neden oluyor; buna karşılık, feminist hareketin temel taleplerinin daha köklü bir siyasal dönüşüm hedefleyen siyasetlerde daha belirgin ve belirleyici şekilde yer alması gerektiği öne sürülüyor.

Mikro düzeyde ise, kent, kır ve tarım konusu ve alternatif dayanışma ekonomisi deneyimleri teması öne çıkıyor. Anlamli bir siyasal dönüşümün gerçekleşmediği veya geciktiği günümüz koşullarında, toplumsal değişim yavaş da olsa kararlı şekilde gerçekleşmekte; bu durum, günümüz eleştirel sosyal bilimciler arasında kapitalizmden bir çeşit post-kapitalizme (neo-feodalizm, tekno-feodalizm, rantiyer kapitalizmi, siyasal kapitalizm, vs.) geçişe ilişkin tartışmalarda belirgin bir tema durumunda. Nasıl ki İngiltere'de ve Batı Avrupa'da feodalizmin çözülüşünde ve feodalizm sonrası üretim biçimlerine geçişte köylülerin oluşturduğu otonom örgütlenmeler Doğu Avrupa'daki örneklerin aksine "ikinci serflik" olgusunu önlediyse, günümüz geçiş tartışmalarında ve bu toplumsal değişim karşısında üretilecek stratejilerde özellikle de toprağa dayalı doğrudan üreticilerin dayanışma pratikleri ve örüntüleri kilit bir rol oynayabilir.

İşte bu bağlamda, ilk olarak Aybala Ertekin ve Cemil Yıldızcan imzalı makale tarım-gıda alanındaki topluluk-temelli dayanışmacı pratikler üzerine odaklanıyor. Neoliberalizmin krizi, neoliberalizmin meşruiyet krizi, gıda krizi, pandemi krizi ve ekolojik kriz gibi olguların damgasını vurduğu bir çoklu-krizler döneminde, anlamli bir siyasal dönüşümün temelleri olarak Ertekin ve Yıldızcan dayanışmacı tarzda örgütlenmiş ve özellikle de insan coğrafyasında kent-kır ayrımını silikleştirecek şekilde konumlanmış topluluk ekonomilerini ön plana çıkarıyorlar. Bu toplulukların üretken faaliyetleri ve pratikleri hem aşağıdan bir siyasal özneleşme örüntüsü oluşturma potansiyeli taşıırken, diğer yandan kapitalist üretim biçimi tarafından domine edilen ve kısıtlanan, ama tam olarak da onun formunu almayan, hatta kapitalizmi "aşındıran" bir karaktere sahip durumdadır. Bu tür pratikler nihai olarak kapitalizmi yıkıcı etkilere sahip olmasalar da, kapitalist üretim ve piyasa dinamikleri karşısında anlamli bir siyasal dönüşüm hedefleyen siyasal stratejiler tarafından daha fazla tanınması ve anlaşılması gerektiğini vurguluyor yazarlar.

Dosyanın son makalesinde, mikro düzeydeki analiz çabalarına Kiraz Özdoğan kent bağlamında çok farklı biçimlerde ortaya çıkan bostanlar ve bostancılık pratikleri üzerine

sunuş / presentation

yazdığı makale ile katkı sunuyor. Her ne kadar literatür bostanların kapitalist kentleşme dinamikleri karşısında nasıl erozyona uğradığı üzerine odaklanıyor olsa da, Özdoğan kentin tarımsızlaştırılmasının tek hakim politika olmadığını vurguluyor. Mesleki bir pratik ya da geçimlik bir faaliyet biçiminde İstanbul'un kentsel hafızasında yer tutan bostancılık biçimleri ve kentin faileri olan bostancıların yok olduğu tarımsızlaşma süreci kadar kadar kentsel plandaki güncel tarımlaştırma politikalarına da makalesinde yer veren Özdoğan, birbirleri ile çelişen stratejiler, pratikler ve söylemleri tarımsızlaştırma/bostansızlaştırma ve tarımlaştırma ekseninde bütünsel olarak incelemektedir.

Elinizdeki bu özel dosyanın siyasal öznellik ve siyasal strateji konularında Türkiye'de de canlanan tartışmalara mütavazı da olsa bir katkı yapacağını umuyoruz.

Bu özel sayının oluşturulmasında emeği geçen bütün hakemlere katkıları için teşekkür ederiz.

Editörler:

Cihan Özpınar
Cemil Yıldızcan

DİPNOT

- 1 Mike Davis, 'Muzaffer Thanatus', Terrabayt, çev. Ege Çoban ve Ali Sinan Küçükğül, 12 Mart 2022.